

Zabezpieczenie roszczeń pieniężnych w praktyce sądowej

Przejdź do produktu na ksiegarnia.beck.pl

Rozdział I. Cele i funkcje postępowania zabezpieczającego według Kodeksu postępowania cywilnego

prof. dr hab. *Andrzej Jakubecki*

§ 1. Funkcja postępowania cywilnego

Funkcją postępowania cywilnego jest udzielanie ochrony prawnej prawom podmiotowym i innym prawnie chronionym interesom. Warunkiem skuteczności tej ochrony jest jej szybkość. Ochrona udzielona zbyt późno nie zasługuje na miano należytej ochrony. Należyte rozpoznanie i rozstrzygnięcie sprawy cywilnej wymaga jednak czasu. Szybkość postępowania nie jest przecież wartością bezwzględną, którą należałoby realizować kosztem rozpoznania i rozstrzygnięcia sprawy. Z tego względu, aby zapobiec negatywnym i nierzadko nieodwracalnym konsekwencjom upływu czasu koniecznego dla wydania przez sąd orzeczenia w sprawie, w prawie procesowym cywilnym różnych krajów¹ wprowadzono regulacje umożliwiające uzyskanie natychmiastowej, lecz prowizorycznej ochrony prawnej. W prawie polskim instytucją taką jest postępowanie zabezpieczające, unormowane w części drugiej Kodeksu postępowania cywilnego, w którym to postępowaniu dokonywane jest zabezpieczenie roszczeń przez sąd.

Postępowanie zabezpieczające tradycyjnie zaliczane jest do postępowań pomocniczych², ale takie ujęcie nie odzwierciedla należyte charakteru tego postępowania. Naturę tego postępowania lepiej oddaje inna jego cecha, a mianowicie akcesoryjność. Wyraża się ona w tym, że dokonywane w postępowaniu zabezpieczenie roszczenia może być dokonane tylko w związku z merytorycz-

¹ Zob. o tym *A. Jakubecki* w: *T. Ereciński* (red. naczelny), *A. Jakubecki* (red. naukowy), System prawa procesowego cywilnego, t. V, 2016, s. 38-45.

² Zob. np. *S. Włodyka*, Pojęcie postępowania cywilnego, w: *J. Jodłowski* (red.), Wstęp do systemu prawa procesowego cywilnego, s. 323. *E. Studzińska* w: *K. Flaga-Gieruszyńska* (red.), System postępowania cywilnego, t. 8, 2021, s. 9. Pogląd ten w obecnym stanie prawnym podaje w wątpliwość *M. Cieśliński*, Postępowanie zabezpieczające, s. 85.

nym postępowaniem w sprawie (postępowaniem jurysdykcyjnym), w którym ma zapadć definitywne rozstrzygnięcie o prawach i obowiązkach stron (uczestników)³. Akcesoryjność postępowania nie podważa jednak poglądu, że jest to postępowanie samodzielne (autonomiczne) pod względem funkcjonalnym i strukturalnym⁴. Znaczenie postępowania zabezpieczającego dla praktyki wymiaru sprawiedliwości oraz ewolucja związanych z nim regulacji prawnych doprowadziły w 2004 r. do zerwania z tradycją, zgodnie z którą postępowanie zabezpieczające było normowane w Kodeksie razem z postępowaniem egzekucyjnym⁵. Cechą charakterystyczną postępowania zabezpieczającego jest także prowizoryczność (tymczasowość) zapadających w nim rozstrzygnięć (postanowień o udzieleniu zabezpieczenia)⁶. Ochrona prawna udzielana w postępowaniu zabezpieczającym obowiązuje jedynie w określonych granicach czasowych i ma „przejściowy” charakter⁷.

§ 2. Cel postępowania cywilnego a cel postępowania zabezpieczającego

W nauce polskiej cel postępowania cywilnego ujmuje się zazwyczaj w kategoriach konkretyzacji normy prawnej⁸ bądź – w nieco innym ujęciu – ustalenia istnienia normy prawnej⁹ lub normy indywidualno-konkret-

³ A. Jakubecki, Postępowanie zabezpieczające, s. 180; A. Jakubecki w: T. Ereciński (red. naczelny), A. Jakubecki (red. naukowy), System prawa procesowego, t. V, 2016, s. 90. Zob. też M. Walasik, Struktura cywilnego postępowania zabezpieczającego, s. 525. Por. jednak M.M. Cieśliński, Postępowanie zabezpieczające, s. 86.

⁴ A. Jakubecki, Postępowanie zabezpieczające, s. 181.

⁵ Ta „emancypacja” postępowania zabezpieczającego nie oznacza wszakże, że utraciło ono swój akcesoryjny charakter. Zob. A. Jakubecki w: T. Ereciński (red. naczelny), A. Jakubecki (red. naukowy), System prawa procesowego, t. V, 2016, s. 88.

⁶ A. Jakubecki, w: T. Ereciński (red. naczelny), A. Jakubecki (red. naukowy), System prawa procesowego, t. V, 2016, s. 89. Por. jednak M.M. Cieśliński, Postępowanie zabezpieczające, s. 86.

⁷ M. Walasik, Struktura cywilnego postępowania zabezpieczającego, s. 527.

⁸ J. Jodłowski, w: J. Jodłowski, Z. Resich, Postępowanie cywilne, s. 19; J. Jodłowski (aktualizacja J. Lapierre), w: J. Lapierre i in., Postępowanie cywilne, s. 36.

⁹ Zob. np. W. Siedlecki, Z. Świeboda, Postępowanie cywilne, s. 28. Cel postępowania cywilnego bywa określany także jako załatwienie sprawy cywilnej polegające na rozpoznawaniu i przymusowym wykonywaniu orzeczeń sądowych i innych aktów oraz dokonywanie innych czynności w tych sprawach (W. Broniewicz, A. Marciniak, I. Kunicki, Postępowanie cywilne, 2020, s. 29). Niekiedy dodaje się, że chodzi o rzetelne załatwienie sprawy (S. Cieślak, Formalizm postępowania cywilnego, s. 56 i n.). O głównym celu postępowania mówi się także w kontekście rozstrzygnięcia sprawy opartej na poprawnym ustalonym stanie faktycznym i prawidłowo zastosowanej normie prawnej (P. Ryłski, Działanie sądu z urzędu, s. 384) bądź kompletnego i sprawiedliwego rozstrzygnięcia w warunkach rzetelnego postępowania [R. Kulski, Cel i funkcje, w: K. Markiewicz, A. Torbus (red.), Postępowanie

nej¹⁰. Za cel postępowania egzekucyjnego z kolei uważa się w szczególności urzeczywistnienie cywilnego prawa materialnego¹¹ czy też normy prawnej¹², wprowadzenie w życie norm prawa materialnego¹³, przymusowe zrealizowanie prawa podmiotowego służącego wierzycielowi¹⁴ bądź przymusowe urzeczywistnienie stanu prawnego, objętego nakazem normy (urzeczywistnienie normy)¹⁵. Cele postępowania zabezpieczającego są inne¹⁶. W nauce cele postępowania zabezpieczającego odnosi się do zabezpieczenia realizacji celów, jaki stawia się postępowaniu rozpoznawczemu oraz postępowaniu egzekucyjnemu. Cele postępowania zabezpieczającego nie mają więc samodzielniego charakteru, co znajduje odzwierciedlenie we wspomnianej akcesoryjności tego postępowania. *M. Waligórski*, w oparciu o kryterium tzw. właściwych celów procesu cywilnego, wyróżnia trzy typy procesu cywilnego, a mianowicie: proces jurysdykcyjny, proces egzekucyjny oraz proces zabezpieczający¹⁷. Pojęciem właściwych celów procesu cywilnego *M. Waligórski* obejmuje unormowanie konkretnego stosunku prawnego przez wydanie normy konkretnej (jurysdykcja), urzeczywistnienie

rozpoznawcze, s. 464]. Zważywszy, że rozstrzygnięcie sprawy to właśnie konkretyzacja normy prawnej ogólnej bądź – z nieco innego punktu widzenia – ustalenie normy indywidualno-konkretnej, należy skonstatować, iż również w tych wypowiedziach doktryny ostatecznie chodzi o cel postępowania rozumiany jako konkretyzacja czy ustalenie normy prawnej w orzeczeniu sądowym. Wątek prawidłowego rozstrzygnięcia sprawy – skądinąd niezmiernie istotny – ma charakter wartościujący i wtórne znaczenie dla abstrakcyjnego określenia celu postępowania cywilnego.

¹⁰ *W. Broniewicz, A. Marciniak, I. Kunicki*, Postępowanie cywilne, 2020, s. 41; *A. Marciniak*, Sądowe postępowanie egzekucyjne, s. 21. Co do pojęcia normy indywidualno-konkretnej zob. *J. Wróblewski*, Norma generalna, s. 3 i n. Gdy mowa o normie indywidualno-konkretnej ustalonej w orzeczeniu sądowym chodzi o to samo pojęcie, które inni autorzy określają jako norma skonkretyzowana w orzeczeniu sądowym. Zob. o tym *A. Jakubecki*, Postępowanie zabezpieczające, s. 194.

¹¹ *E. Wengerek*, Sądowe postępowanie egzekucyjne, s. 9.

¹² *W. Stedlecki, Z. Świeboda*, Postępowanie cywilne, s. 28; podobnie *H. Dolecki*, Postępowanie cywilne, s. 21; *Z. Resich*, w: *J. Jodłowski, J. Lapiere, T. Misiuk-Jodłowska, Z. Resich, K. Weitz*, Postępowanie cywilne, Warszawa 2016, s. 609; *W. Broniewicz, A. Marciniak, I. Kunicki*, Postępowanie cywilne, 2020, s. 549. *W. Broniewicz* dodaje, że chodzi o urzeczywistnienie normy prawnej konkretno-indywidualnej w charakterze nakazującym albo zakazującym. Por. *A. Marciniak*, Sądowe postępowanie egzekucyjne, s. 21 i n.

¹³ *K. Korzan*, Sądowe postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne, s. 86.

¹⁴ *W. Miszewski*, Proces cywilny, część druga, s. 17.

¹⁵ *M. Waligórski*, Polskie prawo procesowe cywilne, s. 45 oraz 50 i n. Zob. też *D. Ryszał*, w: *A. Marciniak, M. Michalska-Marciniak* (red.), Metodyka pracy komornika sądowego, s. 141.

¹⁶ Zagadnienia celu i funkcji postępowania zabezpieczającego przedstawiłem już we wcześniejszych opracowaniach. Zob. *A. Jakubecki*, Postępowanie zabezpieczające, s. 88 i n.; *tenże*, w: *T. Ereciński* (red. naczelny), *A. Jakubecki* (red. naukowy), System prawa procesowego, t. V, 2016, s. 48 i n.; *tenże*, Ewolucja przepisów o postępowaniu zabezpieczającym, w: *E. Marszałkowska-Krześ, I. Gil, Ł. Błaszczak* (red.), Kodeks postępowania cywilnego, s. 64 i n. W niniejszej publikacji nawiązuję do przedstawionych tam rozważań i wyrażonych poglądów, uwzględniając nowo opublikowane pozycje literatury.

¹⁷ *M. Waligórski*, Polskie prawo procesowe cywilne, s. 35.

takiej normy (egzekucja) oraz właśnie zabezpieczenie powyższych celów (zabezpieczenie roszczeń)¹⁸.

Zgodnie z poglądem, który zdaje się dominować w doktrynie, cel postępowania cywilnego należy odróżnić od funkcji tego postępowania¹⁹. Funkcja postępowania cywilnego w nauce wiązana jest z udzielaniem ochrony prawnej²⁰. Realizacja tej funkcji następuje przez urzeczywistnienie celów postępowania²¹. W odniesieniu do postępowania zabezpieczającego w doktrynie przyjmuje się, że jest to ochrona o innej treści i zakresie czasowym niż w postępowaniu rozpoznawczym i egzekucyjnym. Ochrona udzielana w postępowaniu zabezpieczającym obejmowana jest określeniem „tymczasowa ochrona prawna”²². Pojęcie to wykracza poza instytucję postępowania zabezpieczającego, chociaż właśnie to postępowanie jest najbardziej typowym jego przejawem²³. Autorzy, którzy utożsamiają cel z funkcją postępowania zabezpieczającego za cel tego postępowania, uważają właśnie udzielanie tymczasowej ochrony prawnej, wskazując jednocześnie, w czym owa ochrona się wyraża (np. w zapewnieniu wykonalności mającego zapaść orzeczenia, uregulowanie stosunków itp.)²⁴. Różnica sprowadza się zatem do ujęcia wynikającego z odmiennych założeń teoretycznych. Istota zagadnienia pozostaje natomiast ta sama. Nie ma bowiem merytorycznej sprzeczności między twierdzeniem, że celem postępowania zabezpieczającego jest np. zapewnienie efektywności mającego zapaść orzeczenia, w wyniku czego realizuje się funkcja ochronna tego postępowania (udzielona jest tymczasowa

¹⁸ Tamże, s. 50 i n.

¹⁹ Zob. K. Korzan, *Postępowanie nieprocesowe*, 1997, s. 7 i n.; M. Sawczuk, *O celach i funkcjach*, w: A. Marciniak (red.), *Symbolae Vitoldo Broniewicz dedicatae*, s. 313 i n.; P. Wieczorek, *Funkcje postępowań*, s. 26 i n.; A. Jakubecki, *Postępowanie zabezpieczające*, s. 165. Co do rozróżnienia celu i funkcji w prawie zob. I. Bogucka, *Funkcje prawa*, s. 67. Zob. też R. Kułski, *Cel i funkcje*, w: K. Markiewicz, A. Torbus (red.), *Postępowanie rozpoznawcze*, s. 443.

²⁰ W. Berutowicz, *Funkcja postępowania cywilnego*, w: J. Jodłowski (red.), *Wstęp do systemu*, s. 42.

²¹ Niektórzy autorzy utożsamiają jednak cel i funkcję postępowania i używają tych określeń wymiennie. Zob. J. Jagiela, *Tymczasowa ochrona prawna*, s. 206. Autor ten powołuje się na wypowiedzi: J. Lapierra, w: J. Jodłowski, J. Lapierra, T. Misiuk-Jodłowska, Z. Resich, K. Weitz, *Postępowanie cywilne*, s. 31 oraz M. Waligórskiego, *Polskie prawo procesowe cywilne*, s. 32; S. Włodyki, *Pojęcie postępowania cywilnego*, s. 282 i n. Zob. podobnie M.M. Cieśliński, *Postępowanie zabezpieczające*, s. 88 i n. Za odróżnieniem celu i funkcji postępowania cywilnego opowiadają się między innymi: S. Cieślak, *Formalizm postępowania cywilnego*, s. 56 i n.; K. Korzan, *Postępowanie nieprocesowe*, 1997, s. 13; R. Kułski, *Cel i funkcje*, w: K. Markiewicz, A. Torbus (red.), *Postępowanie rozpoznawcze*, s. 464 i n.; I. Gil, *Postępowanie zabezpieczające*, s. 118 i n.; K. Flaga-Gieruszyńska, w: K. Flaga-Gieruszyńska (red.), *System postępowania cywilnego*, t. 8, 2021, s. 220.

²² Zob. najpełniej J. Jagiela, *Tymczasowa ochrona prawna*, s. 1 i n.

²³ A. Jakubecki, w: T. Ereciński (red. naczelny), A. Jakubecki (red. naukowy), *System Prawa Procesowego Cywilnego*, t. V, 2016, s. 35.

²⁴ J. Jagiela, w: A. Marciniak (red.), *Kodeks postępowania cywilnego*, t. IV, 2020, s. 6; W. Broniewicz, A. Marciniak, I. Kunicki, *Postępowanie cywilne*, 2020, s. 538.

ochrona prawna), oraz zdaniem, że celem postępowania zabezpieczającego jest udzielenie tymczasowej ochrony prawnej polegającej w szczególności na zapewnieniu efektywności mającego zapaść orzeczenia. W związku ze wzmiankowanym zróżnicowaniem zapatrywań co do relacji między pojęciem celu i funkcji postępowania a czasem, z uwagi na zwykłą niekonsekwencję terminologiczną, w niektórych z cytowanych niżej poglądów literatury określenia „cel” i „funkcja” postępowania zabezpieczającego używane są zamiennie.

§ 3. Cel zabezpieczenia

W literaturze polskiej cel postępowania zabezpieczającego jest utożsamiany z celem orzeczeń, w których sąd orzeka o zabezpieczeniu²⁵. Pytanie bowiem o cel postępowania zabezpieczającego jest właściwie pytaniem o to, czemu służy zabezpieczenie roszczeń w postępowaniu cywilnym, a więc pytaniem o cel zabezpieczenia. Należy zatem podkreślić, że – inaczej niż w przypadku postępowania rozpoznawczego i egzekucyjnego – przy określaniu celu postępowania zabezpieczającego w nauce nie nawiązuje się do ustalania czy urzeczywistniania norm prawnych, chociaż i w tym przypadku można byłoby przyjąć, że celem postępowania jest ustalanie bądź urzeczywistnianie norm prawnych w sposób właściwy dla postępowania zabezpieczającego. Chodzi zatem o normy wynikające z przepisów Kodeksu o postępowaniu zabezpieczającym.

W literaturze międzywojennej, na tle dawnego Kodeksu postępowania cywilnego z 1930 r. (w kształcie nadanym mu przez nowelizację z 1932 r.) przy określaniu celów postępowania zabezpieczającego nawiązywano najczęściej do konieczności zapewnienia wierzycielowi zaspokojenia²⁶ lub do konieczności zapewnienia wykonalności orzeczenia²⁷. Poglądy te miały podstawę w brzmieniu art. 837 KPC32, który stanowił: „Celem zabezpieczenia roszczenia, którego rozpoznanie należy do sądu powszechnego, albo poddane zostało sądowi polubowemu i które nadaje się do egzekucji sądowej, sąd powszechny może na wniosek wierzyciela wydać zarządzenie tymczasowe, jeżeli roszczenie jest wiarygodne, a niezabezpieczenie mogłoby wierzyciela pozbawić zaspokojenia”.

²⁵ Orzeczenia te pierwotnie były określane mianem zarządzeń tymczasowych. Z nazwy tej zrezygnowano w nowelizacji Kodeksu postępowania cywilnego z 2004 r. (ustawa z 2.7.2004 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. Nr 172, poz. 1804), wprowadzając nowe określenie „postanowienie o udzieleniu zabezpieczenia”.

²⁶ F. Kruszelnicki, *Zarys systemu polskiego*, s. 215.

²⁷ B. Stelmachowski, *Zarys procedury cywilnej*, t. II, s. 402; J. Korzonek, *Postępowanie egzekucyjne i zabezpieczające*, t. II, 1934, s. 1335; W. Miszewski, *Proces cywilny, część pierwsza*, s. 91 i n.

Także w literaturze powstałej po wejściu w życie obowiązującego Kodeksu postępowania cywilnego cel postępowania zabezpieczającego powszechnie był łączony z zapewnieniem wykonalności przyszłego orzeczenia merytorycznego bądź z zapewnieniem wierzycielowi zaspokojenia. Wynikało to z pierwotnego brzmienia art. 730 § 1 KPC⁶⁴, zgodnie z którym sąd mógł wydać zarządzenie tymczasowe w celu zabezpieczenia roszczenia, jeśli „brak zabezpieczenia mógłby wierzyciela pozbawić zaspokojenia”, a także w innych wypadkach, gdy było to „konieczne do zabezpieczenia wykonalności orzeczenia w sprawie”. Zgodnie z dominującym ujęciem „zapewnienie wierzycielowi zaspokojenia” było utożsamiane z „zabezpieczeniem wykonalności orzeczenia w sprawie”²⁸. Można więc skonkludować, że w nauce polskiej cel postępowania zabezpieczającego (zabezpieczenia roszczeń) tradycyjnie wiązany był z zapewnieniem wykonalności przyszłego orzeczenia, które zapadnie w sprawie²⁹.

Zapewnienie wykonania przyszłego orzeczenia w sprawie niewątpliwie przyświeca także współczesnej regulacji postępowania zabezpieczającego, na treść której istotnie wpłynęła zwłaszcza nowela z 2004 r. W art. 730¹ § 2 KPC, dodanym przez tę nowelizację, *expressis verbis* stwierdza się, że interes prawno-go w udzieleniu zabezpieczenia istnieje wtedy, gdy brak zabezpieczenia „unieroznieważli lub poważnie utrudni wykonanie zapadłego w sprawie orzeczenia”.

§ 4. Zabezpieczenie roszczeń zdatnych do egzekucji

Wobec brzmienia art. 837 KPC³² w literaturze w okresie międzywojennym wyrażano wątpliwość, czy dopuszczalne jest zabezpieczenie w sprawach, w których zapadają orzeczenia nienadające się do egzekucji. Część doktryny zdecydowanie odrzucała ewentualność zabezpieczenia w sprawach o ukształtowanie i ustalenie prawa lub stosunku prawnego³⁰. Nie było to jednak stanowisko powszechne. Niektórzy autorzy dopuszczali bowiem zabezpieczenie w sprawach o ukształtowanie prawa lub stosunku prawnego (np. o rozwiązanie spółki, przy-

²⁸ Niekiedy jednak pojęcia te sobie przeciwstawiano i przyjmowano, że okoliczność, iż brak zabezpieczenia mógłby pozbawić wierzyciela zaspokojenia, odnosi się tylko do spraw, w których uprawniony dochodzi swych roszczeń o charakterze zobowiązaniowym, natomiast zabezpieczenie wykonalności orzeczenia dotyczy innych spraw niż te, które wynikają ze stosunków zobowiązaniowych. F. Zedler, *Interes prawny*, w: M. Jędrzejewska, T. Ereciński (red.), *Studia z prawa zobowiązań*, s. 323 i n. Por. polemicznie A. Jakubecki, *Postępowanie zabezpieczające*, s. 98 i n.

²⁹ Na tle dawnego Kodeksu postępowania cywilnego można było twierdzić, jak ujął to H. Mądrzak, że: „postępowanie zabezpieczające skrojone zostało na miarę potrzeb egzekucji”. H. Mądrzak, *Charakter i zakres ochrony prawnej*, w: M. Sawczuk (red.), *Jednolitość prawa sądowego cywilnego*, s. 256.

³⁰ J. Korzonek, *Zabezpieczenie roszczeń cywilnych*; F. Kruszelnicki, *Zarys systemu polskiego*, s. 216; Z. Hahn, *Zarządzenia tymczasowe*, s. 152.

znanie prawa przechodu przez grunt sąsiadów na drogę publiczną), przyjmując jednocześnie, że zabezpieczenia w sprawach o ustalenie prawa lub stosunku prawnego jest bezprzedmiotowe³¹. Niejednolite zapatrywania w kwestii zabezpieczenia wspomnianych powództw prezentowała również międzywojenna judykatura³². Wątpliwości rodziły się także na tle postępowania niespornego, a to ze względu na fakt, że większość postanowień merytorycznych w tym postępowaniu ma ustalający albo kształtujący charakter. Część doktryny przyjmowała zatem, że zabezpieczenie w postępowaniu niespornym jest dopuszczalne co do zasady tylko wtedy, gdy zapaść ma orzeczenie nadające się do egzekucji. Taki pogląd – już na tle przepisów KPN – wyraził też Sąd Najwyższy³³.

Po wejściu z życie obowiązującego Kodeksu postępowania cywilnego podejście do zabezpieczenia roszczeń w sprawach o ustalenie i o ukształtowanie stosunku prawnego lub prawa uległo zmianie. W pierwotnym brzmieniu art. 730 KPC64 pominięto bowiem wzmiankę o zdatności roszczenia do egzekucji sądowej. Zmianę tę uznano w nauce za ustawowe dozwoleństwo zabezpieczenia w sprawach, w których zapadają orzeczenia nienadające się do egzekucji³⁴. Nasuwał się więc wniosek, że celem zabezpieczenia może być także coś innego niż zapewnienie wykonalności przyszłego orzeczenia. Cel ten określono jako zapewnienie skuteczności przyszłego orzeczenia³⁵. Zapewnienie skuteczności orzeczenia – jako cel zabezpieczenia – oznacza zagwarantowanie zaistnienia wszystkich skutków, do których wywołania zmierza dochodzone przez powoda roszczenie. Chodzi zaś o inne skutki niż wykonalność przyszłego orzeczenia w drodze egzekucji. Zapewnienie w drodze egzekucji oraz innych skutków orzeczenia bywa określane zbiorczo jako zapewnienie efektywności orzeczenia³⁶.

³¹ J.J. Litauer, Komentarz do procedury cywilnej, s. 325; M. Allerhand, Kodeks postępowania cywilnego, część druga, 1933, 623; *tenże*, Odpowiedź na pytanie prawne, s. 573.

³² Zob. orzeczenia powołane w: A. Jakubecki, w: T. Ereciński (red. naczelny), A. Jakubecki (red. naukowy), System Prawa Procesowego Cywilnego, t. V, 2016, s. 50, przypis 104.

³³ Uchw. SN z 4.12.1959 r., 4 Co 22/58, OSN 1961, poz. 34.

³⁴ W. Siedlecki stwierdzał jednoznacznie, że art. 730 § 1 KPC64 rozstrzygnął istniejącą na tle dawnych przepisów wątpliwość co do dopuszczalności zabezpieczenia w postępowaniu nieprocesowym w takich sprawach, jak: ustanowienie drogi koniecznej, zniesienie współwłasności, pozabawienie władzy rodzicielskiej, podział majątku wspólnego, a także co do dopuszczalności zabezpieczenia powództw o ustalenie albo ukształtowanie stosunku prawnego lub prawa. W. Siedlecki w: Z. Resich, W. Siedlecki (red.), Kodeks postępowania cywilnego, t. II, 1969, s. 1020. Zob. też między innymi E. Wengerek, Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne, 1972, s. 18; M. Iżykowski, Przesłanki zabezpieczenia, s. 25; M. Misiuk-Jodłowska, Zabezpieczenie powództwa, s. 50. F. Zedler, Interes prawny, w: M. Jędrzejewska, T. Ereciński (red.), Studia z prawa zobowiązań, s. 324. Por. nieco odmiennie K. Korzan, Zabezpieczenie roszczeń i praw, s. 2.

³⁵ A. Jakubecki, Postępowanie zabezpieczające, s. 109; *Tenże*, w: T. Ereciński (red. naczelny), A. Jakubecki (red. naukowy), System Prawa Procesowego Cywilnego, t. V, 2016, s. 52; P. Pogonowski, Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne, s. 6; J. Misztal-Konecka, Postępowanie zabezpieczające, s. 26.

³⁶ W. Broniewicz, A. Marciniak, I. Kunicki, Postępowanie cywilne, 2020, s. 538.

Judykatura Sądu Najwyższego wskazuje liczne przykłady zabezpieczenia w sprawach, w których zapadają orzeczenia nienadające się do egzekucji, a więc zabezpieczenia skuteczności przyszłego orzeczenia. Przykładowo Sąd Najwyższy uznał za dopuszczalne zabezpieczenie polegające na wstrzymaniu wypłat zasądzonych w wyroku sądowym w sprawie o ograniczenie odszkodowania z tytułu szkód wyrządzonych zakładowi pracy przez pracownika³⁷, w sprawie o uchylenie lub obniżenie obowiązku płacenia renty uzupełniającej³⁸ czy w sprawie o uchylenie lub obniżenie obowiązku alimentacyjnego³⁹. W sprawie o stwierdzenie nieważności uchwały wspólników spółki z ograniczoną odpowiedzialnością za dopuszczalne uznano zaś zabezpieczenie polegające na wstrzymaniu wykonania teje uchwały⁴⁰. W postanowieniu Sądu Najwyższego z 19.10.1983 r.⁴¹ stwierdzono z kolei, że w sprawie o uchylenie uchwały pozbawiającej członkostwa Zrzeszenia Budowy Domów Jednorodzinnych możliwe jest zabezpieczenie powództwa przez zakaz rozdysponowania odpowiedniej liczby działek budowlanych. W uzasadnieniu Sąd Najwyższy podkreślił, że wprawdzie przedmiotem żądania w sprawie było przywrócenie powodom praw członkowskich w Zrzeszeniu, nie zaś wydanie działek budowlanych, jednakże członkostwo w Zrzeszeniu nie było celem samym w sobie, lecz chodziło o wzniesienie domów jednorodzinnych, czego w razie rozdysponowania działek nie dałoby się osiągnąć. W rezultacie nie osiągnięto by celu postępowania w sprawie. Pogląd ten znalazł szeroką akceptację w nauce⁴².

Zapatorywanie, że zabezpieczenie może być dokonane w sprawach, w których zapadają orzeczenia, nienadające się do egzekucyjnego wykonania, i w konsekwencji, że celem zabezpieczenia – obok zapewnienia wykonalności – może być także zapewnienie skuteczności orzeczenia, znajduje obecnie mocną podstawę w art. 730¹ § 2 KPC. W przepisie tym stwierdza się bowiem, że interes praw-

³⁷ Uchw. SN(7) z 14.2.1975 r., V PZP 1/75, OSNCP 1975, Nr 5, poz. 74.

³⁸ Uchw. SN z 27.2.1975 r., III PZ 2/75, OSNCP 1975, Nr 10–11, poz. 146.

³⁹ Uchw. SN z 27.11.1980 r., III CZP 60/80, OSNCP 1981, Nr 6, poz. 97.

⁴⁰ Uchw. SN z 21.7.2010 r., III CZP 49/10, OSNC 2011, Nr 1, poz. 7.

⁴¹ III CZP 155/83, OSNC 1984, Nr 5, poz. 83.

⁴² Zob. glosy do postanowienia SN z 19.10.1983 r. *B. Bładowskiego*, NP 1985, Nr 7–8, s. 148; *M. Iżykowskiego*, OSPiKA 1985, Nr 3, poz. 56; *L. Myczkowskiego*, NP 1985, Nr 7–8, s. 144, a także komentarz *T. Misiuk*, Przegląd orzecznictwa i piśmiennictwa z zakresu prawa spółdzielczego za rok 1984, poz. 43. Zob. też *T. Misiuk-Jodłowska*, Zabezpieczenie powództwa, s. 50 i n. Por. jednak uchwałę SN z 9.10.1991 r., III CZP 93/91, OSP 1992, Nr 10, poz. 213, w której Sąd Najwyższy przyjął, że nie jest dopuszczalne zabezpieczenie żądania wspólnika rozwiązania spółki z ograniczoną odpowiedzialnością przez zajęcie konta bankowego i ruchomości należących do tej spółki. W krytycznej glosie do teje uchwały (OSP 1992, Nr 10, poz. 213) *J. Frąckowiak* trafnie podniósł, że intencją wnioskodawcy było zajęcie rachunku bankowego i ruchomości spółki do czasu rozpoczęcia likwidacji, a ściślej do momentu ustanowienia likwidatora, aby zapobiec szkodliwej działalności zarządu spółki. W tym kontekście wnioskowany sposób zabezpieczenia należy zatem uważać za odpowiedni.

ny w udzieleniu zabezpieczenia istnieje wtedy, gdy brak zabezpieczenia uniemożliwi lub poważnie utrudni wykonanie zapadłego w sprawie orzeczenia lub „w inny sposób uniemożliwi lub poważnie utrudni osiągnięcie celu postępowania w sprawie”. W tym kontekście należy podkreślić, że rozróżnienie między uniemożliwieniem lub utrudnieniem wykonania orzeczenia oraz uniemożliwieniem lub utrudnieniem w inny sposób osiągnięcia celu postępowania, było podyktowane właśnie dążeniem do poszerzenia zadań postępowania zabezpieczającego w taki sposób, aby obejmowały one również między innymi zapewnienie skuteczności orzeczeń niepodlegających wykonaniu w postępowaniu egzekucyjnym⁴³.

§ 5. Nowacyjne zabezpieczenie roszczenia

Zapewnienie wykonalności lub skuteczności przyszłego merytorycznego orzeczenia w sprawie nie wyczerpuje celów, których realizacji może służyć postępowanie zabezpieczające. Już w Kodeksie postępowania cywilnego z 1930 r. została przecież stworzona możliwość nowacyjnego zabezpieczenia roszczenia o alimenty, polegającego na zobowiązaniu pozwanego do uiszczania powodowi miesięcznie aż do ukończenia sprawy oznaczonej sumy (art. 857 KPC³² według pierwotnej numeracji). Unormowania umożliwiające stosowanie tego rodzaju zabezpieczenia roszczeń pieniężnych zostały przejęte oraz bardzo rozbudowane w obowiązującym Kodeksie postępowania cywilnego. Dotyczą one nie tylko roszczeń o alimenty (art. 753 KPC) oraz przyszłych roszczeń alimentacyjnych związanych z ustaleniem ojcostwa (art. 754 KPC), lecz odnoszą się także do roszczeń o:

- 1) rentę, sumę potrzebną na koszty leczenia, z tytułu odpowiedzialności za uszkodzenie ciała lub utratę życia żywiciela albo rozstrój zdrowia oraz o zmianę uprawnień objętych treścią dożywocia na dożywotnią rentę;
- 2) wynagrodzenie za pracę;
- 3) należności z tytułu rękopisami lub gwarancji jakości albo kary umownej, jak również należności z tytułu niezgodności towaru konsumpcyjnego z umową sprzedaży konsumenckiej, przeciwko przedsiębiorcy do wysokości 20 000 zł;
- 4) należności z tytułu najmu lub dzierżawy, a także należności z tytułu opłat obciążających najemcę lub dzierżawcę oraz opłat z tytułu korzystania z lokalu mieszkalnego lub użytkowego;

⁴³ Zob. uzasadnienie projektu ustawy z 2.7.2004 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (druk sejmowy Nr 965, Sejm RP IV kadencji), na które powołuje się E. Stefańska, w: M. Manowska (red.), Kodeks postępowania cywilnego, t. II, 2021, s. 1240.

- 5) naprawienie szkody wynikającej z naruszenia przepisów o ochronie środowiska;
- 6) wynagrodzenie przysługujące twórcy projektu wynalazczego;
- 7) przyznanie państwowej kompensaty przysługującej ofiarom niektórych czynów zabronionych, w części na pokrycie niezbędnych kosztów leczenia, rehabilitacji lub pogrzebu (art. 753¹ KPC), a także roszczeń opartych na podstawie art. 444 § 2 i art. 446 § 2 KC (art. 753³ § 1 KPC).

W wymienionych przypadkach celem zabezpieczenia nie jest ani zapewnienie wykonalności, ani zapewnienie skuteczności przyszłego orzeczenia w sprawie, lecz tymczasowe i prowizoryczne zaspokojenie dochodzonego roszczenia⁴⁴. Tego rodzaju zabezpieczenie stanowi wyjątek od ustanowionej w art. 731 KPC reguły, że zabezpieczenie nie może zmierzać do zaspokojenia roszczenia. Przypadki, w których prawo dopuszcza tego typu zabezpieczenie, określa się mianem zabezpieczenia antycypacyjnego. Należy podkreślić, że w przypadku wykonania postanowienia nowacyjnego zabezpieczenia roszczeń pieniężnych nie dochodzi do definitywnego zaspokojenia roszczenia uprawnionego, z czym mielibyśmy do czynienia w razie wykonania prawomocnego wyroku zasądającego to roszczenie. Jest to zaspokojenie o charakterze prowizorycznym obliczone w zasadzie na czas trwania postępowania rozpoznawczego⁴⁵. Antycypuje ono definitywną ochronę prawną, która (być może) zostanie udzielona w postępowaniu rozpoznawczym (jurysdykcyjnym). Jednakże oddalenie powództwa (odrzućcie pozwu czy umorzenie postępowania) w sprawie prowadzi do upadku zabezpieczenia i powstania obowiązku zwrotu otrzymanego świadczenia. W tym wyraża się tymczasowość udzielonej ochrony prawnej. W istocie skierowany do obowiązkanego w postanowieniu o zabezpieczeniu nakaz („zobowiązanie”) zapłaty określonej sumy pieniężnej na rzecz uprawnionego jest niczym innym niż szczególnym przypadkiem uregulowania na czas procesu stosunków między stronami.

Nowacyjne zabezpieczenie o antycypacyjnym charakterze pojawia się niekiedy także w przypadku roszczeń niepieniężnych. Taką naturę w szczególności mają – przewidziane w art. 755 KPC – zabezpieczenia polegające na unormowaniu praw i obowiązków stron lub uczestników postępowania na czas trwania

⁴⁴ Kwestia, czy chodzi tu o zaspokojenie, była przedmiotem dyskusji w doktrynie. Część autorów przyjmowała, że w przypadkach z art. 753 i 754 KPC wierzyciel zostaje zaspokojony do wysokości otrzymanej kwoty, co jest wyjątkiem od zasady z art. 731 KPC (*lex specialis derogat legi generali*). Inni uważali natomiast, że zakaz zaspokajania wierzyciela oznacza, iż nie można mu tytułem zabezpieczenia przyznać pełnej żądanej w pozwie kwoty. Stanowisko to bywa podtrzymywane także we współczesnej literaturze. Zob. Z. Woźniak, w: J. Gołaczyński (red.), Kodeks postępowania cywilnego, 2012, s. 32; tenże, w: J. Gołaczyński (red.), Kodeks postępowania cywilnego, 2021, s. 170.

⁴⁵ Zob. szerzej A. Jakubecki, w: T. Ereciński (red. naczelny), A. Jakubecki (red. naukowy), System Prawa Procesowego Cywilnego, t. V, 2016, s. 57 i n.

postępowania, ustanowieniu zakazu zbywania przedmiotów lub praw objętych postępowaniem, zawieszeniu postępowanie egzekucyjnego⁴⁶ lub innych postępowań zmierzających do wykonania orzeczenia, uregulowaniu sposobu roztożenia pieczy nad małoletnimi dziećmi i kontaktów z dzieckiem oraz zakazie publikacji w sprawach o ochronę dóbr osobistych. Taki charakter ma też zabezpieczenie polegające na ustanowieniu zakazów lub nakazów mających zapobiec naruszeniu tajemnicy przedsiębiorstwa (art. 755¹ KPC). Wszystkie wzmiankowane sposoby zabezpieczenia roszczeń, w tym różnego rodzaju zakazy i nakazy, mają regulacyjny charakter i sprowadzają się do uregulowania stosunków na czas trwania postępowania, czyli unormowania praw i obowiązków stron lub uczestników postępowania na czas trwania postępowania. Oczywiście sposób regulowania stosunków (normowania prawa i obowiązków) na czas trwania postępowania jest różny w zależności od rodzaju zabezpieczonego roszczenia. Odmienności znajdują odzwierciedlenie w brzmieniu poszczególnych przepisów, w których niekiedy szczegółowo wskazuje się sposób uregulowania stosunków.

Liczne nowelizacje przepisów o postępowaniu zabezpieczającym rozwiały wcześniejsze wątpliwości doktryny, czy zabezpieczenie roszczenia może co do treści nie różnić się od jego zaspokojenia. Wspomnieć się godzi zwłaszcza o dodaniu w art. 731 KPC zwrotu „chyba że ustawa stanowi inaczej”⁴⁷, co *expressis verbis* przesądziło, iż od zasady, że zabezpieczenie nie może zmierzać do zaspokojenia roszczenia, mogą zachodzić wyjątki, a także o kolejnych zmianach art. 755 KPC, które przekonały, że zabezpieczenia tymczasowo zaspokajające roszczenia mogą być wydawane także w odniesieniu do roszczeń niepieniężnych. Uwieńczeniem tych zmian było dodanie⁴⁸ w art. 755 KPC § 2¹ w brzmieniu „Przepisu art. 731 nie stosuje się, jeżeli zabezpieczenie jest konieczne dla odwrócenia grożącej szkody lub innych niekorzystnych dla uprawnionego skutków”.

Przełamanie zasady, że zabezpieczenie nie może zmierzać do zaspokojenia roszczenia, należy oceniać pozytywnie. Niewątpliwie bowiem istnieją sytuacje, w których natychmiastowe udzielenie ochrony prawnej jest konieczne ze względu na szczególną rolę, jaką odgrywa zabezpieczone roszczenie (np. w przypadku roszczeń alimentacyjnych), czy z uwagi na obawę, że w przypadku braku zabezpieczenia uprawniony poniesie szkodę albo inne niekorzystne skutki, zwłaszcza gdyby skutki te były nieodwracalne bądź gdyby przywrócenie stanu poprzed-

⁴⁶ E. Wieczorek, Rola zabezpieczenia nowacyjnego, w: K. Korzan (red.), Ochrona praw człowieka, s. 120 i n.

⁴⁷ Nowela z 13.7.1990 r. (Dz.U. Nr 55, poz. 318).

⁴⁸ Nowela z 16.9.2011 r. (Dz.U. Nr 233, poz. 1381).

niego było bardzo utrudnione (np. w przypadku roszczeń o zaniechanie naruszeń dóbr osobistych albo prawa własności czy praw własności intelektualnej). W takich sytuacjach udzielenie zabezpieczenia antycypującego treść przyszłego merytorycznego orzeczenia w sprawie jest aksjologicznie uzasadnione, o ile spełnione są określone w prawie przesłanki zabezpieczenia (np. uprawdopodobnienie zabezpieczonego roszczenia – art. 730¹ § 1 KPC) oraz zachowana jest zasada proporcjonalności określona w art. 730¹ § 3 KPC. Mowa jest wszak o ochronie tymczasowej (prowizorycznej), której skutki zostaną zniweczone, jeżeli uprawniony ostatecznie przegra sprawę.

Na uwadze mieć jednak trzeba, że zakaz zaspokajania uprawnionego pozostaje ogólną regułą przy zabezpieczeniu roszczeń. Wyjątki od tej zasady należy zatem wprowadzać z umiarem, żeby nie doprowadzić do odwrócenia podstawowej reguły. Wydaje się zaś, że ustawodawca zbyt łatwo i bezrefleksyjnie poszerza listę wyjątków. Dotyczy to zwłaszcza antycypacyjnego zabezpieczenia roszczeń pieniężnych. O ile można zrozumieć, że wyjątkowa regulacja dotycząca nowacyjnego zabezpieczenia roszczeń alimentacyjnych została rozciągnięta także na te roszczenia, których przedmiotem jest dostarczanie środków pieniężnych o istotnym znaczeniu dla egzystencji uprawnionego (np. roszczenie o wynagrodzenie za pracę czy wynagrodzenie twórcy projektu wynalazczego – art. 753¹ § 1 pkt 2 i 8 KPC) albo roszczenia o rentę bądź sumę potrzebną na koszty leczenia (art. 753¹ § 1 pkt 1 KPC), o tyle istotne wątpliwości może budzić zasadność analogicznego potraktowania należności z tytułu najmu lub dzierżawy i innych należności z tytułu opłat obciążający najemcę lub dzierżawcę czy też roszczeń z tytułu rękojmi lub gwarancji jakości albo kary umownej itp. (art. 753¹ § 1 pkt 3 i 4 KPC). Wydaje się, że katalog roszczeń pieniężnych podlegających nowacyjnemu zabezpieczeniu o antycypacyjnym charakterze wymaga ponownej oceny w świetle aksjologicznych założeń oraz stosownego ograniczenia.

Istnienie wspomnianych wyżej wyjątków od zasady, że zabezpieczenie nie może zmierzać do zaspokojenia roszczenia, pozwala na konkluzję, iż celem zabezpieczenia roszczeń według Kodeksu postępowania cywilnego jest nie tylko zapewnienie wykonalności bądź zapewnienie skuteczności przyszłego orzeczenia w sprawie, lecz także – w przypadkach, w których jest to przewidziane w prawie – tymczasowe zaspokojenie roszczenia uprawnionego⁴⁹.

⁴⁹ A. Jakubecki, *Postępowanie zabezpieczające*, s. 126. Podobnie P. Pogonowski, *Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne*, s. 6; I. Gil, *Postępowanie zabezpieczające*, s. 106–114; I. Gil, w: M. Marzałkowska-Krześ (red.), *Postępowanie cywilne*, 2013, s. 593.

§ 6. Wielość celów postępowania zabezpieczającego

W konsekwencji stwierdzić można, że cele postępowania zabezpieczającego są zróżnicowane i obejmują:

- 1) zapewnienie wykonalności orzeczenia,
- 2) zapewnienie skuteczności orzeczenia,
- 3) w przypadkach, w których pozwalają na to przepisy – także tymczasowe zaspokojenie roszczenia uprawnionego⁵⁰.

Należy wszakże odnotować fakt, że niektórzy autorzy wydają się nie dostrzegać zróżnicowania celów postępowania zabezpieczającego, prezentując tradycyjne zapatrywanie, iż zabezpieczenie roszczenia zapewnia „skuteczność egzekucji sądowej”⁵¹. Bywa także, że cele postępowania cywilnego ogranicza się do zapewnienia wykonalności orzeczenia albo innych skutków prawnych, ale jednocześnie dopuszcza się – obok zabezpieczeń konserwacyjnych i nowacyjnych – także częściowe zaspokojenie uprawnionego⁵². Tego rodzaju podejście nie różni się praktycznie od poglądu, który przedstawiono powyżej.

Zdarzają się też enigmatyczne sformułowania, że celem postępowania zabezpieczającego jest zabezpieczenie roszczeń, które „co do zasady” nie prowadzi do ich zaspokojenia⁵³. Nie mniej ogólny charakter ma stwierdzenie, że celem postępowania zabezpieczającego jest natychmiastowe udzielenie tymczasowej ochrony prawnej, mogące prowadzić do zaspokojenia „pilnych i usprawiedliwionych potrzeb osób uprawnionych”⁵⁴. Czasami zaś cel zabezpieczenia jest formułowany w ogólny sposób zgodnie z art. 730¹ § 2 KPC jako umożliwienie wykonania

⁵⁰ A. Jakubecki, Postępowanie zabezpieczające, s. 132.

⁵¹ Z. Knypl, w: Z. Szczurek (red.), Egzekucja sądowa, s. 51. Podobnie A. Zieliński, Postępowanie cywilne, s. 333. Zob. też J. Studzińska w: K. Flaga-Gieruszyńska (red.), System postępowania cywilnego, t. 8, 2021, s. 40 i n., która wprawdzie na wstępie odnotowuje pogląd doktryny o zróżnicowanych celach postępowania zabezpieczającego, ale w ostatnim zdaniu rozważań o celu i funkcji postępowania zabezpieczającego stwierdza (powołując się na orzeczenie SA w Szczecinie), że: „celem zabezpieczenia jest zapewnienie wykonalności przyszłego orzeczenia”. Nie jest jasny pogląd D. Zawistowskiego, według którego „funkcją” postępowania zabezpieczającego jest nie tylko zapewnienie wykonalności orzeczenia kończącego postępowanie w sprawie, lecz także może ono służyć „usprawnieniu postępowania egzekucyjnego” oraz uzyskaniu świadczenia pieniężnego przez uprawnionego. D. Zawistowski, w: E. Marszałkowska-Krześ (red.), Postępowanie cywilne, t. I, 2021, s. 1512.

⁵² K. Knoppek, Postępowanie cywilne, s. 519 oraz 521 i n.; M. Muliński, w: J. Jankowski (red.), Kodeks postępowania cywilnego, t. II, 2019, s. 5 oraz 25; I. Gil, Postępowanie cywilne, s. 357 i 362; M. Nowak, w: I. Gil (red.), Postępowanie cywilne, s. 540 oraz 580.

⁵³ J. Gołaczyński, Z. Woźniak, w: J. Gołaczyński (red.), Kodeks postępowania cywilnego, 2021, s. 16. Zob. też ogólne ujęcie kwestii celu postępowania zabezpieczającego przez M. Rzewuskiego, Postępowanie cywilne, s. 469.

⁵⁴ H. Dolecki, Postępowanie cywilne, s. 338 z powołaniem się na publikację M. Cieślińskiego, I. Kondlaka, Postanowienia zabezpieczające, s. 3.

orzeczenia bądź osiągnięcia w inny sposób celu postępowania w sprawie⁵⁵. Jak dotąd, nie doszło więc do unifikacji poglądów doktryny.

§ 7. Zabezpieczenia regulacyjne

Zauważyć trzeba ponadto, że w doktrynie wyróżnia się niekiedy inny jeszcze cel postępowania zabezpieczającego, którym jest unormowanie stosunków między stronami na czas trwania postępowania⁵⁶. Zabezpieczenia realizujące ten cel nazywane są zabezpieczeniami regulacyjnymi. W związku z tym prezentowana bywa odmienna klasyfikacja celów (funkcji) postępowania zabezpieczającego. Według klasyfikacji przedstawionej przez *J. Jagielę* tymczasowa ochrona prawna, udzielana w postępowaniu zabezpieczającym, może polegać na zabezpieczeniu wykonania orzeczenia albo na uregulowaniu stosunków między stronami na czas toczącego się postępowania rozpoznawczego, a w pewnych przypadkach nawet na zaspokojeniu roszczeń wierzyciela⁵⁷. Odmienność takiego ujęcia celów postępowania zabezpieczającego polega na wyeksponowaniu oczywistego skądinąd faktu, że niektóre spośród zabezpieczeń polegają właśnie na uregulowaniu sytuacji stron (uczestników) postępowania. Funkcję regulacyjną zabezpieczeń (zarządzeń tymczasowych) na tle pierwotnego stanu prawnego wymieniał także *H. Mądrzak*, odróżniając ją od funkcji zabezpieczającej (zapewnienie wykonalności orzeczenia) oraz funkcji zaspokajającej (zabezpieczenie roszczeń alimentacyjnych)⁵⁸. Autor ten wyraźnie więc rozgraniczał funkcję regulacyjną od funkcji zaspokajającej zabezpieczenia. W związku z tym należy podkreślić, że funkcję regulacyjną *H. Mądrzak* ograniczał do zabezpieczenia roszczeń niepieniężnych polegającego na „tymczasowym unormowaniu stosunków na czas trwania procesu” (art. 755 § 1 KPC⁶⁴ w pierwotnym brzmieniu). Natomiast – zgodnie z szeroko reprezentowanym w owym czasie poglądem (zob. wyżej § 5) – przyjmował on, że zabezpieczenie z art. 755 KPC⁶⁴ nie może zmierzać do zaspokojenia roszczenia. Skoro jednak obecnie z art. 755 § 2¹ KPC wyraźnie wynika, że zabezpieczenie roszczeń niepieniężnych może (przy spełnieniu określonych tam przesłanek) zmierzać do zaspokojenia roszczenia, to ściśle roz-

⁵⁵ *A. Zieliński, K. Flaga-Gieruszyńska*, w: *K. Flaga-Gieruszyńska, A. Zieliński* (red.), *Kodeks postępowania cywilnego*, 2019, s. 1452.

⁵⁶ *W. Broniewicz, A. Marciniak, I. Kunicki*, *Postępowanie cywilne*, 2020, s. 751; *T. Erciński*, *O zabezpieczeniu nowacyjnym*, s. 43; *J. Jagiela*, w: *A. Marciniak* (red.), *Kodeks postępowania cywilnego*, t. IV, 2020, s. 6; *F. Zedler*, *Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne. Komentarz*, t. I, Toruń 1995, s. 12.

⁵⁷ *J. Jagiela*, w: *A. Marciniak* (red.), *Kodeks postępowania cywilnego*, t. IV, 2020, s. 6.

⁵⁸ *H. Mądrzak*, *Charakter i zakres ochrony prawnej*, w: *M. Sawczuk* (red.), *Jednolitość prawa sądowego cywilnego*, s. 258. Podobnie *J. Jagiela*, *Tymczasowa ochrona prawna*, s. 215.

graniczenie zabezpieczeń regulacyjnych od zabezpieczeń antycypujących przyszłe rozstrzygnięcie sprawy straciło podstawę prawną⁵⁹.

Powyższe nie oznacza oczywiście, że wyróżnianie zabezpieczeń o charakterze regulacyjnym w obecnym stanie prawnym stało się nieaktualne. Przeciwnie, taki charakter w moim przekonaniu mają nie tylko zabezpieczenia roszczeń pieniężnych, lecz także – jak wspomniano wyżej – nowacyjne zabezpieczenia roszczeń pieniężnych. Należy natomiast podkreślić, że nie każde zabezpieczenia regulacyjne ma antycypacyjny charakter⁶⁰. Unormowanie stosunków na czas trwania postępowania może służyć także zapewnieniu skuteczności, a nawet wykonalności przyszłego orzeczenia⁶¹. Moim zdaniem uregulowanie stosunków na czas trwania postępowania rozpoznawczego nie jest celem samym w sobie zabezpieczenia o regulacyjnym charakterze⁶². Potrzeba takiego zabezpieczenia pojawia się wtedy, gdy konieczne okazuje się tymczasowe zaspokojenie roszczenia uprawnionego albo zapewnienie skuteczności bądź wykonalności przyszłego orzeczenia. Z tego względu przychyliam się do poglądów, w których unormowanie stosunków na czas trwania postępowania uważa się za sposób, a nie cel zabezpieczenia⁶³. Jeżeli jednak nie zgodzić się z tym stanowiskiem i przyjąć, że unormowanie stosunków jest jednym z celów postępowania zabezpieczającego, to trzeba byłoby uznać, że nie jest to cel samoistny, lecz zawsze pojawia się obok celu polegającego na tymczasowym zaspokojeniu roszczenia, zapewnieniu wykonalności albo skuteczności przyszłego orzeczenia w sprawie.

§ 8. Zaspokojenie roszczenia

Jak była mowa, tymczasowe zaspokojenie roszczenia uprawnionego podmiotu, które bywa celem postępowania zabezpieczającego, należy odróżnić od definitywnego zaspokojenia roszczenia, z którym mamy do czynienia w następstwie merytorycznego rozstrzygnięcia sprawy w postępowaniu rozpoznawczym (jurysdykcyjnym). Zaspokojenie roszczenia w postępowaniu zabezpieczającym odpowiada funkcji tego postępowania, a więc jest prowizoryczne (tymczasowe), ograniczone czasowo co do swych skutków.

⁵⁹ Zob. A. Jakubecki, w: T. Ereciński (red. naczelny), A. Jakubecki (red. naukowy), System Prawa Procesowego Cywilnego, t. V, 2016, s. 67 i n.

⁶⁰ Zob. też M.M. Ciesliński, Charakter prawny, s. 66 i n.

⁶¹ A. Jakubecki, w: T. Ereciński (red. naczelny), A. Jakubecki (red. naukowy), System prawa procesowego, t. V, 2016, s. 68.

⁶² Odmienne J. Misztal-Konecka, Postępowanie zabezpieczające, s. 26 i n.

⁶³ M. Iżykowski, Zarządzenia tymczasowe a postanowienia, s. 131; K. Korzan, Sądowe postępowania zabezpieczające i egzekucyjne, s. 21; Z. Świeboda, Recenzja pracy K. Korzana Sądowe postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne w sprawach cywilnych, PiP 1968, Nr 11, s. 108.

[Przejdź do księgarni →](#)